ALMAN EKSPRESYONİST SANAT ESERİNDE ESTETİKSİZLEŞTİRMENİN NEDENLERİ

Bayram DEDE [1]

ÖZ

Bireyin ruhsal olarak kendini dışa vurma ihtiyacını duyması Ekspresyonizmin doğmasına neden olmuştur. Sanatçı kendini tanımlarken çıkmazlarını, korkularını, dünyadaki yalnızlığını anlatır. Sanatçının umutsuzlukları, iç sıkıntısı eserlerindeki konulara ve figürlere yansımış, resimlerdeki estetiksizleştirmenin de ana nedenini oluşturmuştur. Ekspresyonist sanatçı yaşadığı olayları çıkarsız bir biçimde resimlerine yansıtmış, resimlerindeki figürleri kendi bakış açısına göre görmek istediği biçimde eserinde ele almıştır. Bu, Ekspresyonist sanatçılardan Kirchner, Nolde, Beckman, Kokoschka'nın eserlerinde çok somut olarak görülür. Sanatçıların hemen hepsi kocaman acılar yığınında çırpınırken korkularını, acılarını, sıkıntılarını eserlerindeki figürlere yansıtmıştır. Resimlerindeki estetiksizleştirmenin de ana nedenini oluşturmuştur. Bu resimlerde zengin bir içerik, korkutucu ve ürkütücü görüntülerin arkasında belli belirsiz bir ruh durumu saklıdır. Öznenin keşfiyle dış dünya gerçeği yeniden dizayn edilir. Ekspersyonistlerin alışılmış tüm sanat kalıplarını ortadan kaldırmak gibi bir amaçları olmamıştır. Onlar yalnızca öznenin en gizli dünyasını keşfetmek ve eserlerinde yansıtmak istemişlerdir. Ekspresyonist eserlerde estetisizleştirme ya da figürlerdeki çirkinlik onların çirkinliğe olan bir hayranlığı değil zorunlu olarak onu doğal yaşantılarının bir gereği olarak görmüşlerdi.

Anahtar Kelimeler: Ekspresyonizm, estetik, sanat

[1]Dr. Öğretim Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, bdede(at)adiyaman.edu.tr

THE REASONS OF DEAESTHETICIZATION IN GERMAN EXPRESSIONIST ARTWORK

ABSTRACT

The individual's spiritual self-perception of the need to strike out has caused Expressionism to arise. When describing herself, the artist tells about his dead ends, his fears, his loneliness in the world. The despair of the artist, the reflection of the inner troubles and the figures in the works, also constituted the main cause of the unaesthetication in the paintings. The expressionist artist has reflected incidents in his works in an incoherent manner and has treated the figures in his paintings in the way he would like to see them from his point of view. This is seen very concrete in the works of Expressionist artists Kirchner, Nolde, Beckman, Kokoschka. Almost all of the artists fluttered in the mass of grievances, reflecting their fears, sorrows, troubles in their works. It was also the main reason for the unaestheticisation in his paintings. In these pictures, a vague mood is hidden behind rich content, scary and frightening images. With the discovery of the omneness the reality of the outside world is redesigned. Expressionists have no intention of lifting all the usual patterns of art. They only want to discover the most secret world of the subject and reflect it in their works. In expressionist works, unaestheticisation or ugliness in figures were not an admiration for their ugliness, but they necessarily regarded it as a necessity for their natural life..

Keywords: Expressionism, aesthetics, art

Giriş

Ekspresyonizm endüstrinin getirisinin bir yansısı olarak ortaya çıkmıştır. Almanya'nın endüstri süreci çok süratle yayılırken nüfusun kentlerde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu yoğunlaşma birçok olumsuzlukları da beraberinde getirmişti. Sanatçı alışık olmadığı bir ortamda yaşamaya zorlanmış, bunalımların etkisinden kendini kurtaramayıp bilinçaltının karanlık dehlizlerinde dolaşarak huzur aramıştır. Bu durum insan psikolojisini bozmuş, donuklaşan, körleşen ruhu kendi sanatının ana kaynağını oluşturmuştu. Sanatçı sanattaki estetik anlayışı bir kenara atarken Ekspresyonizmin hayat gerçekliğinin oluşturduğu etkinin sanatçı tarafından yorumlanması olarak anlaşılabilir. Sanatçının iç huzursuzluğu bir nevi yaşadığı dışsal olaylardan kaynaklanmaktadır. Sanatçı, kendi iç dünyasını keşfederek burada bir huzur bulmayı amaçlamıştır; ama bir huzur bulamamış olan sanatçı umutsuzluklarını, acılarını, korkularını çalışmalarında somutlaştırmış, kendini isteğince ifade etme şansını yakalamıştır. Eserlerindeki çirkinlik, ürkütücü figürler, çarpıcı ve şiddetli renkler, sanatçının insana ve doğaya bakış açısını oluşturmaktaydı. Ekspresyonizmi, herhangi bir psikolojik kavrayış olmadan anlamamız mümkün değildir. Sanatçı tüm çıkarımların dışında; saf olarak üretir. Bu yüzden Ekspresyonizmin salt estetik olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Ekspresyonizm az da olsa sanatçı için dış dünyanın huzur bozucu olayları karşısında ruhun en derin köklerinde huzur olanağını sağlayan bir anlayış geliştirmiştir.

Ekspresyonizm

Ekspresyonizm (dışavurumculuk) sanat tarihinde uygarlığın yarattığı sorunların sanatçı üzerindeki tahribatın bir ifadesi olarak görülür. Ekspresyonizm her türlü idealizme karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. "Ekspresyonizm (dışavurumculuk) 20. yüzyıl başlarından itibaren ilk ve en etkili sanat hareketi olmuştur. 19. yüzyıl Gerçekçilik ve idealizmine karşı antinaturalist bir görüşü benimsemiştir" (İnce, 2004: 256). Ekspresyonizmin Almanya'da ortaya çıkması bir tesadüf değildir.

"Temelleri sarsılan Almanya'nın sanayileşmesindeki gelişmenin sonuçlarının acısını çekiyorlardı. Kırık dökük insan ilişkileri, kentlerdeki yaşamın delice hızlı köleliğin her çeşidi diğer ölçüleri idi" (Richard, 1991: 19). Bu hızlı yaşama alışkın olmayan insanlar bir anda hiç bilmedikleri bir yaşama zorlanıyordu. Kırsal kesimde yaşayan birçok insan artık kentlerde yaşamanın yollarını aramaya başlıyordu. "Modernleşmenin arka yüzündeki yabancılaşma yalnızlaşma ve bireysellikten kitleselliğe geçiş hele de büyük metropollerde artık göz ardı edilmez hale gelmiştir" (Burmeister, 2005: 86). Sanatçıda kentlerin boğucu havası, yalnızlık umutsuzluk duyguları farklı bir sanat anlayışını geliştirmeye zorladı. Aslında ekspresyonistler

sadece kendileri ruhlarının pervasız sözcülüğünü üstlendiler. Sanatsal anlayışları kendi seçimleri değildi, hayatın bir gereksinimiydi. Bu gereksinim çağının bir zorunluluğuydu, çünkü "19. yüzyılın sonunda özellikle Almanya'da sanayileşme hızının artmasıyla, kent yaşamında bir takım sorunlar ve düşünceler uyandırdı. Kentler başıboş bir düzende gelişerek bir nüfus patlamasını hazırlıyor. Bu da kötü yaşama ve sağlık koşullarını doğuruyordu (Richard, 1991: 117). Kentler sürekli büyüyordu. Endüstri yeni yaşam tarzı geçmişten tamamen kopuktu bu yeni yaşam tarzı tüm insani özellikleri yok eden bir yaşam biçimiydi. Endüstri tüm acımasızlığıyla sanatçının ruhun derinliklerine kadar nüfuz ederken sanatçının tüm enerjisini elinden alıyordu. "Sosyal ümitsizlikle ilgili ruhsal birikimin yarattığı içe kapanış, ekspresyonist sanatçılarda kendini ifade edecek yolu bulmuştur. Çirkin, kaba, iğrenç görünüşlü resimler, endüstri yaşamının insanda yarattığı ruhsal duruma uygundur" (Ersoy, 2002: 123). Endüstrinin yarattığı etkilerin bir anda Almanya'da ortaya çıkması sanatçıları derinden etkilemiştir ama yaşanan şok geçici değildir. Gittikçe büyüyen dalgalar sosyal hayatı felç ederken sanatçı bu kaostan kurtulmanın yolunu aramaya başlamıştır. Ama herhangi bir çıkış yolunun olmaması sanatçının içinde büyüyen sıkıntının patlamasına neden olmuştur.

"Ekspresyonist sanatta doğanın çarpıtılarak güzellikten uzaklaşılması halkı rahatsız ediyordu. Bir karikatürcünün insanı çirkin göstermesi hoş görülebilirdi. Çünkü bu onun göreviydi" (Eşen, 2015: 129) ama bir sanatçının estetiksizleştirmesi o güne kadar görülmemiş bir olaydı. Çünkü sanat tarihi boyunca sanatçı hep güzeli istedi estetik hep sanatçının amacı oldu. Halk da sanatçıyı hep öyle görmek istedi. En çirkin yüzler bile sanatın büyülü dünyasına girdimi güzelleşiyordu. Aynı masalların dünyası gibi, tüm bu anlayış ve bakış açısı Ekspresyonizmle birlikte ortadan kalkmış. Sanatçı da kendi içsel derinliklerinin karmaşıklığını hiçbir baskı altında kalmadan olduğu gibi vermeye çalışıyordu. Bunu da içe yönelme ve orada yoğunlaşarak yapıyordu.

"Ekspresyonist sanatçı, kendini içgüdülerine ve iç dürtülerine terk eder ve kendini ruhumun uyumuna bırakır. Böylece fenomenal kuvvetlerinin etkisi altında doğaya girer ve ortaya dramatik bir eser koyar" (Turani, 1997: 572). Sanatçı doğaya bakar ama asıl içe yöneliş ile kendi karmaşık ruh halini dile getirir. Asıl bakmak istediği yer orasıdır. İç çelişkilerini getirdiği iç hüzün kendini ifade edememenin yarattığı tedirginlik nihayet bir volkan gibi yol bulup patlar. Sanatçı bazen ifadesiz yalnız seyreder, susar ama ruhunun iç derinliklerinde kaynayan bir kazan gibidir. Doğaya bakar ama resimlerdeki biçimler sanatçının ruhsal durumudur. "Dışavurum (expression) dışarı doğru itmek anlamına gelen Latince bir sözcükten türemiştir. Tıpkı üzümün suyunun dışı atılması, sıkılması gibidir" (Carroll, 2012: 93). Sanattaki anlamın da aynı olduğu söylenebilir. Sanatçı ruhsal durumunu, acılarını, korkularını bilinçaltına atar, amaç her şeyin bilinçdışına çıkartılması görünür kılınmasıdır.

Ekspresyonist sanatçıların savundukları da buydu. "Dışavurumcu kuramlarının iddiası, sanatın özünde duyguların yüzeye taşınması, sanatçılar ve izleyiciler tarafından algılanacak şekilde dışarı çıkarılmasıyla ilgili olduğudur (Carroll, 2012: 93). Ekspresyonistler daha çok iç yaşantılarının tüm gizli kalmış yönlerini de açığa çıkarmaya çalışmalarıdır. İdeal estetik anlayışı yerine kendi yaşantılarını yansıtmaya çalışmışlardı, yani sanat bireye yönelmiş, birey sanatın odak noktası olmuştur. Ekspresyonist sanatta halkı rahatsız eden şey doğanın çarpıtılmasından çok güzellikten uzaklaşmasıydı (Gombrich, 2002: 564). Sanatçının güzelliği yansıtması için yaşadığı dönemin, çevrenin uygun olması gerekmektedir ama sanatçı dönemin aynasıdır. Olduğundan farklı davranamaz. Zaten sanatçının da böyle bir kaygısı yoktur. Ekspresyonist sanatçılar doğayı gözlemlediler ama aslında gözlemledikleri ruhsal bunalımları, üzüntüleri, acıları, kötümser bakış açıları ve umutsuzluklarıydı. Çünkü Ekspresyonist sanatçıları içinde yaşadığı toplumun sözcülüğünü üstlendiler. Ekspresyonizm sanatçının hayal gücünden çok yaşadığı toplumsal kültürel değişimleri yansıtmış bu değişimler endüstrinin feodal yapıyı çözmesinin olumsuz etkileridir. Bu değişmeler sanatçıda öyle etkiler yaratmıştır ki sanatçı bir nevi hem topluma hem kendine ayna tutmuştur. Her sanatçı içinde yaşadığı toplumsal koşullarda bireysel yaratılışın ve aldığı kültürün etkisindedir. Bu etkiler onun yaşam ve güzellik anlayışını biçimlendirmektedir" (Ersoy, 2002: 121). Toplumsal koşulların birey üzerindeki etkileri olumlu ya da olumsuz olmaktadır. Ama ani yaşanan endüstriyel gelişmenin toplum üzerindeki etkileri olumsuz olmuştur. Endüstrileşmenin yoğun baskısı köy ve kent nüfus oranlarını kent lehine değişmesi, kent nüfusunun artması, hızlı kentleşme, alışıldık yaşam koşullarının değişmesi ve toplum üzerinde olumsuz etkiler yaratırken sanatçı da bundan nasibini almıştır. Bu nedenle estetik kaygı olmaktan çıkarılırken sanatçının da amacı sadece kendi ruhsal bunalımının ifadesi olmuştu. Ekspresyonizmde tinsel duygu sanat için sadece bir araç olmayıp başlı başına bir araç olmuştur. Sanatçı dış dünyayla bir uzlaşma yerine ona karşı en sert tepkisini dile getirir.

Ekspresyonist Sanatçılar

Ekspresyonistler karmaşık bir ruh hali üzerinde durması ekspresyonizmin güç anlaşılmasının da ana nedenini oluşturmuştur. Ekspresyonizm derin bir ruhsal durumun ifadesidir. İnsanın psikolojik ihtiyaçlarını giderir. Ekspresyonistler insanın dünya karşısında duyduğu korku, irkintiyi nesnelere yüklenen anlamlarla ifade etmeye çalışır. Ekspresyonist sanatçılar yaşamın yükünü taşırlar. Kentleşme, nüfus artışı, yaşam biçimlerinin değişimi, kaybolan geçmiş, belirsiz bir gelecek, kimlik yitimi kendini tanıyamama kendinden uzaklaşma içsel çatışmaları rahatsız edici bir duruma gelmesi sanat anlayışlarının şekillenmesinde önemli bir rol oynar. "Weimar Almanya'sının sosyal düzeni, sınıf farklılıkları, savaş sakatları, yeraltı insanları,

donsing ve bordelleriyle büyük kent yaşamı Alman ekspresyonistlerin pek sevdikleri konulardandı" (İpşiroğlu, 1979: 28). Çalışmalarındaki estetiksizleştirme konularından kaynaklanmaktadır, ama sanatçılar konuların çok daha derinliklerine inmiş, mistik yönlerini dile getiriyormuş gibi bıraktığı etki çok çarpıcıdır. Ekspresyonistler bireyselliğin en berrak, en net biçimde ortaya konulmasını gerçekleştirdiler.

Ekspresyonizm Trajedinin tüm boyutlarını gözler önüne seren ruhsal etkilerin insanı alıp götürdüğü çıkmazları ve keşmekeşliği eserlerinde çok somut bir şekilde görülür. Ekspresyonizmin en önemli özelliği sanatçıların ayrıcalıklı bir sanat yaptıkları düşüncesinin olmamasıdır. Kendini olduğu gibi ifade etmek isteyen sanatçı artık yaptıkları sanatla böbürlenmiyordu. Çünkü ben'in derinliklerine dalan sanatçı kendi trajik yazgısını ifade ediyordu. Ekspresyonistler sıradan konuları seçmelerine rağmen varlığın içinde gizlenen acıyı trajik yaşamın oluşturduğu ağır sarsıntıları dile getirmek için ruhun keşfedilmemiş boyutlarını keşfettiler. "Ekspresyonist çizgi, kaprisli, disiplin altına alınmamış, sakin, neşeli, fakat çoğunlukla gazaplı, sinirli ve dramatiktir (Turani, 1997: 572). Sanatçılarda bu çizgiye bağlıdırlar hemen hemen tüm ekspresyonist sanatçılar yakın ruh haline sahiptirler, yaşamın olumsuzlukları sanatçının eserini yansırken ekspresyonist resimde hem biçim hem de içerik olarak etkisini gösterir. Ekspresyonist sanatçılar çalışmalarında daha serbest bir ruh halini ifade edecek biçimleri ve renkleri keşfettiler. "Yeni insana duyulan özlem ve doğal özgürlük; öte yandan modern insanın varoluşu gerilimi, yadsınması ve yalnızlığı, Kircher tüm bunlara yeğin ve parçalanmış biçimler yaratmak için dışavurum ögesini kentin dinamik, telaşlı, yapay çevresinden seçti" (Richard, 1991: 69). Bu konular Ekspresyonistlerin en çok sevdiği konulardı. Ekspresyonist ruha da uygundu. "Ekspresyonizm de Fütürizm de kentli modernlik konularına verilen tepki biçimleriydi: kuşkusuz olumlu ve olumsuz tepkilerdi ama modern dünya ve onun baskıları Kirchner ve Baccioni gibi çok farklı sanatçıların eserlerinde görülebilir" (Harrison Wood, 2011: 54).

Ekspresyonist sanatçılar kendiliğindenliği yakalamak için iç tepkinin tüm olanaklarını kullanır. Dış dünyadan uzaklaşma birey olmanın bir ifadesi olarak görülür. Ekspresyonizm de en basit konular bile ruhsal niteliklere anlam kazanır. Dramlarla yüklü yaşamın sanat gözüyle açığa çıkması Ekspresyonizmin en farklı yönünü ifade eder. Kircher diğer Ekspresyonistlerde olduğu gibi konuları endüstrinin yarattığı çirkinlikleri ele almıştır. Bunların başında kentler gelir. Ekspresyonistler kentlerde yaşanan olumsuz etkiyi derinden yaşamış onun baskısını yoğun ve derinden hissetmişti. Bu durum içsel bozukluklara neden olmuş, iç huzursuzluk figürlerindeki çirkinliklerin de ana kaynağını oluşturmuştur. Ekspresyonist sanatçılar umutsuzluklarını, acılarını sanatına yansıtırken eserlerini estetize etme gibi bir düşüncenin olmadığı görülür. Ekspresyonistler nesneyi taklit

etmeyi bir kenara bırakarak kendine özgü psikolojik terminoloji geliştirirken ruhsal tabana kadar inen bir özgürlük anlayışı oluşturdular. En öldürücü ve görkemli yeni bir tür soyutluk üreterek bilinç dışının kapılarını da sanata açtılar.

Resim 1: Ernst Ludwig Kricner: Model ile Birlikte Kendi Portresi.

Kricner kendi portresini yaptığı çalışmasında kronikleşmiş ruh halini gözler önüne serer. Biçim deformasyonu bireyin bitmiş, tükenmiş yaşam gücünün en somut örneği olarak kendini ifade eder. Bireysel deneyimin engin derinliklerinde huzur kaçıran iç sıkıntısı, korku, bunalım kendini portrelerinde somutlaştırır.

Resim 2: Ernst Ludwig Krichner: Kadınların Arasında Dans Eden Adam ve Alp'lere Tırmanış

Krichner kadınların arasında dans eden ve Alp'lere Tırmanış adlı ağaç oymalarında portresindeki gibi estetiksizleştirmenin en önemli örneklerinden biridir. Figürlerindeki deformasyonlar Krichner'in hiçbir anatomik bilgiye başvurmadığı,

estetik endişenin olmadığı konusunda diğer Ekspresyonistlerle aynı çizgide olduğu görülür. Eserleri sanki hiçbir yeteneği veya sanat bilgisi olmayan birinin elinden çıkmışçasına bir izlenim uyandırır. Ekspresyonistlerin yaşadığı düş kırıklığı ben'in mutlak yalnızlığına götürmüş, yaşamı akıl dışı, saçma, anlamsız olarak görmüştü. Böylece her şeyden elini eteğini çekmiş olan sanatçı hiçbir kaprise katılmadan kendini en saf biçimde dile getirmişti. Bir başka Ekspresyonist sanatçı Emil Nolde'dir. Emil Nolde'nin de eserlerinde alışıldık estetik anlayışın ortadan kalktığı görünür. Sanatçı yaşadığı olayların kendi ruhundaki deformasyonunu dile getirir.

"1910'da Hamburg Limanında edindiği izlenimleri belgelediği çizimleri yaşam, gürültü ve canlılıklarla doluydu" (Richard, 1991: 93). Bu canlılıklar, kalabalıklar ve gürültü gibi konular tüm Ekspresyonistler tarafından işlenmiştir ama kalabalıklar figürlerin çirkin bir şekilde verilmesi sanatçının kendi seçimi değil sanatçının kalabalıkları ve kent yaşamının kendinde uyandırdığı etkiyi dile getirme zorunluluğundan kaynaklanmış olmasıdır. Bunun yanında Nolde dinsel konuları da işlemiştir. "1911 - 1912 yıllarında Nolde İsa'nın Hayatı adlı dokuz levhadan oluşan bir Mihrap panosu yaptı. Kimsenin ısmarlamadığı bu büyük yapıt belirgin kabalığı ve sertliği yüzünden kilise sorumlularını irkiltmişti" (Lynton, 1991: 42). Çünkü figürler korkunç, çirkin, hiçbir estetik kaygı taşımayan bu çalışma herkeste bir tepki uyandırabilir. Bu çalışma biçiminde büyük bir dönüşüm başlamıştır.

Resim 3: Emil Nolde: İsa'nın Yaşamı. 1911-12.

"Çarpıcı renkleri, ürkütücü figürleri, sıkışık ve havasız uyumsuzluğu ancak biçimindeki simetriyle dengeleyen bu kompozisyon bakanlar üzerindeki tedirgin edici etkisini bugün de sürdürmektedir" (Lynton, 1991: 42). Bu, resimde figürlerin aşırı ürkütücü olması sanatçının figürleri idealize eden düşünceden uzaklaşmasından kaynaklanmaktadır. Estetiksizleştirme sanatçının çağıyla ilgili bir durumdur. Nolde, Avrupa sanatı tarihi boyunca idealize edilen önemsenen bir konuyu basite indirgenmiş görülmektedir. Sanatçı ele aldığı konuyu sadece araç olarak görmüştür. Amaç ise yaşamın yükünün, olumsuzlukların bir dışavurumudur. Sanatçı herhangi

bir kurumdan sipariş almadığı için konunun seçiminde, işlenişinde tamamen özgür olmuştur. İçinden geleni yansıtmış, eserini beğendirme kaygısıyla yapmamıştır. Bu yüzden Nolde daha cesur daha da atılgan olarak eserini tamamlamıştır. Çalışmalarına bakıldığında sanatçının ruh hali çok somut biçimde görülür. Ekspresyonist sanatçıların tablolarında estetiksizleştirmenin nedenleri çok farklıdır. Bazıları yaşadığı ortamdan, bazıları hayata bakış açısından bazıları da çocukluktaki başından geçen olaylardan etkilenmişti. Max Beckmann kısacası Ekspresyonist sanatçıların bir aynasıdır. Max Beckmann birinci dünya savaşından hemen sonra yaptığı resimlerin büyük çoğunluğunda sanki sonrasını tahmin ediyormuşçasına karanlık korkunç bir gelecek tablosu oluşturdu. Bu gelecek öngörüsüyle yaptığı karanlık; korkunç görüntü daha sonra Nasyonel Sosyalistlerin başa geçmesiyle teyit edilmiş oldu (Coşkun, 2005: 61).

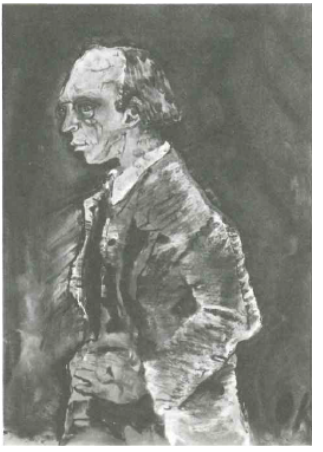

Resim 4: Mac Beckmann, Gece (Nacht), 1918-1919

Mac Beckmann Ekspresyonizmin en somut örneğini verir. Yaşamının çalkantılı dönemlerini sanatındaki figürlerde görmemiz mümkündür. "1918'de yaptığı Gece (Nacht) adlı resmi Birinci Dünya Savaşı'nın korkularını, yenilginin sebep olduğu açlık ve yokluğu, onda her şeyden fazla etki yapmış olaylar olarak görülür" (Turani, 1997: 580). Ekspresyonist sanatçılar yaşamın getirmiş olduğu, acıyı, umutsuzluğu derinden yaşamıştır. Yaşadığı olaylar daha iyi bir dünya tablosu hayal etmekten uzaktır. Tüm olumsuzlukların yanında bir de savaş tüm iyimserlik bulutlarını da tamamen uzaklaştırmıştır. Çağının en somut tanıklığını yapan Ekspresyonistler bu olumsuzluklarını eserlerinde ölümsüzleştirmiştir. Yine bir başka eserinde aynı içeriğin olduğu görülür. "Cehennem adlı litografileri de, onun gene

ıstırabı olan duygululuğunu işaret etmektedir" (Turani, 1997: 580). Sanatçının seçtiği konuda ruh hali hakkında bir fikir edinmemizi sağlar. Acıyla dolu çalkantılı bir yaşam konu seçiminde de kendini gösterir. Mac Becmann "figürü o denli deforme etmiş ve o denli hermetik bir anlatımın öznesi haline getirmiştir ki, aynı üslupla çalışan diğer Avrupalı sanatçılar arasında ilk bakışta ayırt edilen insanı giderek içine alan buruk, dramatizasyon, izleyeni (müthiş) bir çekim gücünün odağına yerleştirir" (Sönmez, 2006: 50). Hemen hepsindeki figürler kaba, korkunç, ahenksiz, kasvetli ve uyumsuzdurlar. Dramvari çizgiler içerisinde ortaya konulmuştur.

Bir diğer sanatçı Kokoschka'da diğer ekspresyonist sanatçılar gibi konularını yaşamın acılarından seçmiştir. "Beş yaşında yitirdiği kardeşinin ölümü, onu psikolojik bir çıkmaza sürüklemiş ve ölüm olayı onu daima meşgul eden bir kavram olmuştu" (Turani, 1997: 578).Bu travmatik etki onun ileride sanatına yansıyarak dünyaya bir bakış açısını oluşturmuştu. Kokoschka sanatında boşluk, kargaşa, korku, kaygı, yalnızlık, ölüm, iç sıkıntısı ve kimlik yitimine kadar giden bir ruh halini yansıtır. Çalışmalarındaki estetik olmayan portreleri ve resimleri hep bu ruh halinin yansımasıdır.

Resim 5: Oscar Kokoschka: Herwarth Walden'in Portresi. 1910

"Kendine poz veren bu kişilerin portrelerini yaparken, onların görünüşteki güvenliklerinin gideremediği bir korkuyu açıkladığını öne sürdü. Ben bu insanları tedirginlikleri ve acılarıyla resmettim" demişti (Lynton, 1991: 43).

Resim 6: Oscar Kokoschka, İnsanın Trajedisi, 1908

Kokoschka'nın insan Trajedisi adlı tablosu insan trajedisini çok net bir biçimde ortaya koyar. İnsanların dayandıkları dayanakların birer birer sarsıldığı insan umudunun yitip gittiği acı, kaygı, panik, iç sıkıntısının insanı biraz daha kemirdiği bir ruh hali vardır. Acılı yazgısına katlanan insanın kaskatı kesilen yüz ifadesini ve yaşama sevincinin yitip gitmesini gözler önüne seren dramatik ruh halinin güzel bir ifadesidir. Kokoschka insan ruhunu sersemletecek, şaşkına çevirecek estetik kaygının dışında çalışmalar yaptı. Portrelerinde bu anlayışı görmemiz mümkündür. Kokoschka'nın portrelerinde bitmek tükenmek bilmeyen iç kargaşalıklar, portrelerinin dayanılmaz çirkinliği, tiksindirici hastalıklı yüz ifadesi vardır. Portrelerinde acılı, dramatik bir hakikatin somutlaştırılması ve biçimsizleştirilmesi olarak görülebilir. Aslında Kokoschka tohumlarını içinde taşıyan bir bitki gibidir; acıyı, hüznü kendinde taşır. Kokoschka'da portrelerinde kendi ruhunu nesnelleştirir. Portreler aracılığıyla kendi duygularını yansıtır. Böylece içten gelen her türlü yoğunlaşmanın dışa taşmasına neden olur. En dipten gelen ışınlara sanatçı kendini açar.

Sonuç

Ekspresyonizm bir bunalım sanatıdır. Almanya'nın 19. Yüzyılda hızlı sanayi hamlesi, kentlerin aşırı büyümesi, bu büyümeye bağlı olarak getirdiği olumsuzluklar tekniğin insanlar üzerindeki baskısı hayatın her alanını sarıp sarmalamış sanata da nüfuz etmişti. Ekspresyonizmle birlikte sanatçı geleneksel sanat anlayışlarını bir kenara bırakarak kendi sanat konseptini oluşturmuş, hem biçim hem de içerik olarak

yeni bir sanat anlayışını müjdelemiştir. Ekspresyonist sanatçılar çalışmalarında alışıldık biçimlerin dışına çıkarak yeni yeni biçimlerin de kapılarını açmıştır. Sanat tarihi boyunca estetiğin amaç edildiği sanat anlayışı artık ömrünü tamamlıyordu. Sanatçı artık yaşadığı sosyal ortamın, çevrenin, çocukluğunun kendisinde oluşturduğu ruhsal dramını sanatına olduğu gibi yansıtarak estetik düşünceyi önemsememişti. Ekspresyonist sanatçılar resimlerindeki figürlerin deformasyonu estetiksizleştirilmesi sanatçının yaşadığı içsel çatışmaların bir yansıması olarak görülebilir. Kirchner, Emil Nolde, Max Beckman, Kokoşcka gibi Ekspresyonist sanatçıların hepsinin ortak yönü yaşadıkları olayların ve dünyaya bakış açılarının çıkarsız, beğenilme arzularından uzak, kendilerine dolaysız yansıtmaları da eserlerindeki korkunç, çirkin, kasvetli havanın tamamen sanatçının yaşadığı çevre, sosyal ilişkiler ve psikolojik durumuyla ilgili olduğudur. Ekspresyonizm sanat tarihinde ilk defa duyguların bu denli pervasızca açığa vurulmasıdır. Ekspresyonistler dış dünyanın huzur bozan olayları karşısında ruhun en derin köklerinde huzur bulmayı amaçlayan sanatçılar söylemlerini tinsel bir kaynaktan devşirerek sanatın duygusal yolunu açmıştır. Tüm beğenilme kaygılarından uzak cesurca bir çıkış yapmıştır.

KAYNAKLAR

BURMEİSTER, R. ve Diğerleri (2005). Resim Sanatının Öyküsü, (Çev. Dilek Zapçıoğlu), İstanbul: Literatür Yayınları

CARROLL, N. (2012). Sanat Felsefesi, (Çağdaş Bir Giriş), 1. Baskı, (Çev. Güliz Korkmaz Tirkeş), Ankara: Ütopya Yayınevi.

COŞKUN, R. (2005). Resimde zaman kavramı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.

ERSOY. A. (2002). Sanat kavramına giriş, 3. Baskı, İstanbul: Yorum Sanat Yayıncılık.

EŞEN, A.C. (2015). Resim Sanatı Tarihinde Devrimler, 1. Baskı, İstanbul: Kaynak Yayıncılık.

GOMBRICH, E. H. (2002). Sanatın öyküsü, 3. Baskı, (Çev. Erol Erduran, Ömer Erduran), İstanbul: Remzi Kitabevi.

HARRISAON, WOOD, C.P. (2011). Sanat ve kuram, (1900-2000) Değişen Fikirler Antolojisi, 1. Baskı, (Çev. Sabri Gürses), İstanbul: Küre Yayınları.

İNCE, B. (2004). XX. yüzyıl sanat hareketleri perspektifinde Sanat Eğitiminde Teknolojiye Bağlı Değişimler Üzerine Bir Deneme, 2. Sanat Eğitimi Sempozyumu, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

İPŞİROĞLU, N. M. (1979). Sanatta Devrim, İstanbul: Ada Yayınevi.

LYNTON, N. (1991). Modern Sanatın Öyküsü, 2. Baskı, (Çev. Cevat Çapan), İstanbul: Remzi Kitabevi.

RİCHARD, L. (1991). Ekspresyonizm Sanat Ansiklopedisi, 2. Baskı, (Çev. Beral Madra, Sinem Gürsoy, İlhan Usmanbaş), İstanbul: Remzi Kitabevi.

SÖNMEZ, N. (2006). Sanat Hayatı İçerir mi? 1. Baskı, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

TURANİ, A. (1999). Çağdaş Sanat Felsefesi, 3. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.